

ערי הפיתוח בישראל Development Towns in Israel

ניסן התשס"ז • 4/2007 • 767

תיירות מדברית, תפקודי תחבורה כערי צמתים ומוקדי שירותים לצבא. מערך ערי הפיתוח בחבל ארץ זה נשען על העיר באר שבע, שהייתה כמעט ריקה מאדם ב-1948 והפכה להיות בירת הנגב עם מוסדות מינהל, חינוך, תעשייה, אוניברסיטה, בית-חולים, ועם מוסדות שירותים ברמה עירונית ואזורית כאחת.

ערי הפיתוח במרכז הארץ פזורות לאורך מישור החוף, מטירת כרמל בצפון ועד קריית גת בדרום, אולם רובן מרוכז בשולי גוש דן על תשתית קודמת של כפרים נטושים. ערים אלה הפכו להיות מרכזי שירותים לאוכלוסייה עירונית, למרכזי מינהל, כספים, תעשיית היי-טק, ובעיקר לפרברי לינה ומגורים לאוכלוסיית מטרופולין תל-אביב. מיקומן במרכז הארץ על רשת ענפה של דרכי תחבורה סייעה להן בגידולן המהיר. הן מתאפיינות בבנייה עירונית מודרנית, במוסדות השכלה, תרבות, שירותים, כספים ובמפעלי תעשייה חדשניים.

למפעל ערי הפיתוח ניתן לזקוף את ההצלחה בפיתוח אזורי ארץ רחבים ואת מדיניות פיזור האוכלוסין. מדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם, שבה ערי הפיתוח מכילות אחוז כה גבוה של אוכלוסייתה (כ-20% מכלל האוכלוסייה היהודית).

פרופ' אלישע אפרת, גיאוגרף ומתכנן

תיאור הבולים

שלושת הבולים מתארים את מפעל ערי הפיתוח על-פי חלוקה גיאוגרפית: דרום, מרכז וצפון. בצד השמאלי של כל בול נראה תצלום אוויר מייגג של חבל הארץ. בצד הימני של כל בול נראה תצלום של עיר פיתוח מייצגת (שדרות בדרום, אור עקיבא במרכז, מגדל העמק בצפון) כפי שהיא נראית כיום. בצד הימני נראים גם תצלומים בשחור-לבן של עיירות פיתוח בראשית דרכן. בשבילים שבתחתית נראים היבטים מייצגים (בדרום - עובד במפעל תעשייה, במרכז - ילדה לומדת בעזרת מחשב, בצפון - מוצר של תעשיית היי-טק).

(תצלומי האוויר בצידים השמאלי של הבולים ובבול ערי הפיתוח בצפון - באדיבות חברת "אלבטרוס". תצלומי המעגלים המשולבים בבול ערי הפיתוח בצפון - באדיבות חברת "טאואר סמיקונדקטור").

אחת מתופעות העיור רבות-המשמעות במדינת ישראל היא הקמתן של כ-30 עיירות פיתוח בעשור השנים וחצי הראשון למדינה. עיירות פיתוח אלה סימלו אז את קליטת העלייה ההמונית לישראל ואת יישובם המואץ של הגליל והנגב, שהיו שנים רבות דלילים בהתיישבות יהודית, ובייחוד ביישובים עירוניים. מטרת הקמתן של עיירות הפיתוח הייתה שינוי המערך הקוטבי של שלוש הערים הגדולות (תל-אביב, ירושלים וחיפה) על-ידי הוספת מרכזים עירוניים בעלי גודל בינוני, תוך יצירת מדרג יישובי רצוף בין עיר לכפר; פיזור אוכלוסין על פני כל שטח המדינה באמצעות סגירת חללים מרחביים במפת הארץ; ויצירת מוקדים חדשים למגורים, תעסוקה, שירותים, מסחר ומינהל באזורי הארץ השונים.

היו עיירות פיתוח שהחלו את התפתחותן ממעברות שהוקמו ליד מושבות ותיקות, היו שהוקמו על תשתית של כפרים נטושים, והיו שהוקמו במקומות שבהם לא היו יישובים בעבר. תעסוקת עיירות הפיתוח הייתה בתחילה בחקלאות הסביבה, לאחר מכן עברה למסחר ולשירותים, ולבסוף התבססה בעיקר על תעשייה ומלאכה. איכלוס עיירות הפיתוח התאפיין בראשית דרכן בתנודות חדות של הגירה פנימית, עם גידול ועזיבה לסירוגין, אך עם השנים התייצבה בהן הגירת התושבים, כך שרובן מונות כיום בין 30 ל-100 אלף נפש כל אחת. כאשר עיירות פיתוח הגיעה לכ-20 אלף נפש היא קיבלה מעמד מוניציפלי של עיר, ומאז ניתן היה לכנותה "עיר פיתוח". יש ערי פיתוח שגידולן היה מהיר, כמו אלה של מישור החוף; יש שגידולן התנהל בקצב בינוני, כערי הגליל; ויש שגידולן היה איטי למדי, כערי הפריפריה בנגב ובגליל המזרחי. ערי פיתוח שצברו תאוצה דמוגרפית וכלכלית, ועם השנים הצליחו לעמוד בכוח עצמן בתפקודים כלכליים, חינוכיים, תרבותיים ובאטרקטיביות שלהן, וקיבלו עיצוב עירוני משמעותי, אין לראותן עוד כערי פיתוח, כי אם ערים לכל דבר.

ערי הפיתוח בגליל ובהן נצרת-עלית, כרמיאל ומעלות-תרשיחא,

זכו להצלחה ניכרת, נמצאו אטרקטיביות למגורים וקלטו עלייה. ברובן הוקמו מפעלי תעשייה מתוככמת, מפעלי היי-טק, מוסדות חינוך, שירותי תיירות ומלונאות, וזאת על רקע הנופים ההרריים והצומח הטבעי העשיר שבאזור. ערי הפיתוח בגליל יצרו מערך עירוני בולט על רקע הקיבוצים, המושבים החקלאיים והמצפים ההרריים שהוקמו בשנות ה-80, ובייחוד בהשתלבותן במערך כפרי המיעוטים הרבים הפרוסים בגליל.

ערי הפיתוח בנגב מתאפיינות כמוקדי תעשייה המבוססים על חומרי-גלם ומינרלים שבהרי הנגב ובים המלח, על תעשייה כימית,

מעצב הבולים: גדעון שגיא
Stamps Designer: Gideon Sagi

Development Towns in Israel

A major urbanization project launched during the first decade and a half of the State of Israel was the establishment of some 30 development towns. Those towns symbolized the absorption of the massive waves of immigrants streaming into Israel during the 1950s' and with the accelerated settlement of the Galilee and the Negev, which had sparse Jewish populations and little urban development until then. The aim was to counterbalance the polarity of the three large cities (Tel Aviv, Jerusalem and Haifa) by the addition of medium-sized urban centers, while forming a contiguous graduated urban-rural settlement pattern between city and country; dispersing the population throughout the country, thereby filling empty spaces in the map of the state; and creating new foci of housing, employment, services, commerce and public administration in the various regions of the country.

Some of the development towns began as ma'abarot (temporary shelters for newcomers) set up adjacent to established villages and towns; others were located in abandoned Arab villages; and still others were built from the start in empty outlying sites. Employment in these towns at first was mainly in agriculture in the surrounding area; later on in commerce and services; and eventually primarily in light industry and profession. At first, population patterns in the towns were marked by sharp internal migration, with alternating growth and decline, but in time the populations stabilized, and today consist of some 30,000-100,000 in each town. Once a town reached a population of approximately 20,000, it was granted the status of a municipality. Some of the towns grew quickly, especially those along the coastal plain, some grew at a medium rate, such as in the Galilee, and others, in the most peripheral areas of the Negev and the eastern Galilee, grew slowly. Those towns that attained demographic and economic viability and over time were able to manage their own economic, educational, cultural and environmental functions, thereby acquiring a pronounced municipal character, are no longer viewed as development towns but as full-fledged cities.

Development Towns in the North, including Upper Nazareth, Karmiel and Ma'alot-Tarshiha, attained considerable success, were considered attractive residential locations, and absorbed new immigrants. Sophisticated industry, hi-tech firms, educational institutions, tourist sites and hotels sprang up in most of these towns, enhanced by the natural beauty of the mountainous terrain. The Galilee development towns constituted a distinctive urban component in the array of agricultural kibbutzim and moshavim, mountain topsite residential communities established during the 1980s, and the many minority villages spread out throughout the region.

Development Towns in the South, typically, are foci of industry based on raw materials and minerals in the Negev mountains and the Dead Sea, chemical industries and desert tourism, as well as serving as transportation hubs and military service providers. The development towns throughout this region are supported by the city of Be'er Sheva, which in 1948 had a scant population but has since become the capital of the Negev. It houses administrative and educational institutions, including a university, industry,

חותמת אירוע להופעת הבול SPECIAL CANCELLATION

a hospital, and public services on both the regional and municipal levels.

Development Towns in the Center

while scattered throughout the coastal plain from Tirat Karmel in the north to Qiryat Gat in the south, are concentrated mainly in the Dan region, built on the foundations of abandoned Arab villages. These towns have become centers of services for urban populations, administrative bodies, financial and hi-tech centers, and especially dormitory suburbs of metropolitan Tel Aviv. Their location in the center of the country near the main transportation routes aided their rapid growth. They are typified by modern urban construction, educational, cultural, public service and financial institutions, and innovative industrial firms.

The development town project played a major role in developing the country's various regions and in dispersing its population. Israel is the only country in the world in which development towns contain so large a proportion of the total population (some 20% of the country's Jewish population).

Prof. Elisha Efrat
Geographer and Planner

Description of the stamps

The three stamps depict the development town project by geographic region: south, center and north. The left side of each stamp displays a representative aerial photo of the region. The right side of the stamp shows a photo of a typical development town (Sederot in the south, Or Aqiva in the center, Migdal Ha'emeq in the north) as it looks today, and black-and-white photos of various types of development towns at the early days. The tabs display representative aspects of the towns (in the south, a worker in an industrial plant; in the center, a girl using a computer in her studies; in the north, a hi-tech product).

(The aerial photos on the left side of the stamps and in the stamp showing the development towns of the north were provided courtesy of Albatros. The photos of the interconnected circles in the stamp showing the development towns of the north were provided courtesy of Tower Semiconductor.)

Issue: April 2007

Designer: Gideon Sagi

Stamp Size: 30.8 mm x 40 mm

Plate no.: 678 (2 phosphor bars)

679 (no phosphor bars)

680 (no phosphor bars)

Sheet of 15 stamps

Tabs: 5

Printers: E. Lewin-Epstein Ltd.

Method of printing: offset

השירות הבולאי - טל: 03-5123933

שדרות ירושלים 12, תל-אביב-יפו 68021

The Israel Philatelic Service - Tel: 972-3-5123933

12 Sderot Yerushalayim, Tel-Aviv-Yafo 68021

www.israelpost.co.il * e-mail: philserv@postil.com